

ZEE WOORDEN

Een speurtocht naar de naamsverklaring van zandbanken, geulen en andere ‘zee-begrippen’

Heb je je wel eens afgevraagd waarom de zandbank ‘Trapegeer’ zo heet, of hoe de ‘Kabeljauw’ aan zijn naam gekomen is? Of ben je veeleer benieuwd naar de persoon achter de ‘Thorntonbank’ of naar de ontstaansgeschiedenis van de maritieme term ‘kraaiennest’? Geen nood, wij zochten de betekenis van de meest intrigerende zeewoorden voor je op en presenteren hieruit per editie van De Grote Rede twee termen: telkens één naam van een zandbank of geul op zee, en één niet-toponiem. Met de hulp van een experten-team waagt De Grote Rede zich nu ook op het gladde ijs van de historische en etymologische woordverklaring en laat je meegenieten van de ‘best professional judgment’ van deze zeewoordenaars

Magda Devos, Roland Desnerck, Nancy Fockedeey, Jan Haspeslagh, Johan Termote, Tomas Termote, Dries Tys, Carlos Van Cauwenberghe, Arnout Zwaenepoel, Jan Seys

KNOKKE

Knokke is vooral bekend als naam van een badplaats aan de Belgische oostkust ter hoogte van het Zwin, thans een deelgemeente van Knokke-Heist. Er zijn echter heel wat meer plaatsen in westelijk Vlaanderen die *Knokke* heten: K. De Flou vermeldt er in zijn toponymisch woordenboek niet minder dan veertien. *Knokke* is de verbogen vorm van *knok*, dat als plaatsnaam nog veel vaker voorkomt: ruim 40 vindplaatsen bij De Flou. *Knokke* is verzelfstandigd uit plaatsaanduidende datiefconstructies als *ter Knokke* ‘aan/op de knok’, vergelijk *Damme* uit *ten damme* ‘aan de dam’ en *Hoeke* uit *ten hoeke* ‘op/aan/in de hoek’. Hoewel *Knok(ke)* nergens zo vaak geattesteerd wordt als in het gebied van het oude Graafschap Vlaanderen, is het ook elders in de Nederlanden bekend. Bovendien komt het vaak voor op de Britse Eilanden (Smith 1956, p. 103) en is het geen onbekende in de Duitse toponymie (Schwarz 1950, p. 270).

Naar welk landschappelijk verschijnsel zijn al die *Knok(k)e*-plaatsen genoemd? Met andere woorden, wat was een “knok” toen het woord plaatsnaam werd? In het Nederlandse taalgebied is die werkelijkheid verscheiden: in de loop van zijn geschiedenis heeft *knok* meerdere betekenissen aangenomen waarin het tot plaatsnaam kon fossiliseren.

■ Op deze kaart van het Brugse Vrije uit 1561-71 van de hand van Pieter Pourbus en gecopieerd door Pieter Claeissens, is het gebogen duinhoofd in het westelijk deel van de verzandende Zwinmondung duidelijk zichtbaar. Rond 1200 heette deze plek *Ten Knokke* en toen daar iets later een parochie werd gesticht, kreeg die de naam van de patroonheilige van de kapel. Hier ontstond *Sint-Kateline-ten-Knokke*, later uitgroeïend tot het huidige *Knokke* (Wikimedia)

GEWRICHTEN, BOCHTEN EN BULTEN

Knok is al sinds de Germaanse taalfase een variant van *knook*; beide zijn in het huidige AN benamingen voor een bot of been van het menselijke of dierlijke geraamte. Dat is ook de betekenis van het Duitse zusterwoord *Knochen*. In de oudere stadia van het Nederlands en van andere Germaanse talen werd het woord vooral gebruikt voor (zichtbare) uitsteeksel aan het menselijke of dierlijke gebeente, een betekenis waarvan vandaag nog relictten terug te vinden zijn in sommige dialecten. Middelnederlands *cnoc(ke)/cnoke* betekende o.m. 'gewricht', zoals in de samenstelling *knieknoke* voor het kniegewricht, en 'wervel', zoals in *halscnocke* voor de halswervel. Het Woordenboek van de Vlaamse dialecten geeft *knook* als benaming voor het heupgewricht van runderen (WVD Rund 1, 97). 'Gewricht' is ook de betekenis van huidig Zweeds *knoka* en Noors *knoke*, terwijl het Duitse *Knochen* voor zowel wervels als gewrichten gebruikt wordt of

werd (Grimm i.v. *KNOCHEN*). Met de verkleinvorm *kneukel*, identiek met Engels *knuckle*, worden de gewrichtjes in de vingers bedoeld; het verwante Engelse werkwoord *knock*, in het Nederlands ontleend als *knokken*, betekent 'met de kneukels ergens tegenaan kloppen'. Buiten de sfeer van het gebeente is een 'knook' of 'knoke' in het 16de-eeuws Nederlands en in sommige tegenwoordige dialecten een knoestige uitwas op de stam of de takken van een boom (WNT, Cornelissen-Vervliet, Tuerlinckx, alle i.v. *KNOOK*).

Op grond van alle aangetroffen betekenissen wordt de basisbetekenis van *knok* door de etymologen omschreven als 'uitsteeksel, verdikking, bult, aan een been of bot' (WNT i.v. *KNOOK*, EWN i.v. *KNOK*). Daaruit kon zich bij toepassing op het reliëf de betekenis 'hoogte, heuveltje' ontwikkelen, die al geattesteerd is aan het Oudnoorse *knjúkr* 'bergtop' – nu nog voortlevend in enkele Noorse en Deense dialecten.

OUD KELTSCH LEENGOED?

Over de etymologie van Germaans *knook* / *knok* is het laatste woord nog niet gezegd. In de etymologische bronnen overheerst de opvatting dat het om een Germaans erfwoord gaat, waarvan De Vries (i.v. *KNOK*) de grondvorm reconstrueert als **knuka*, met daarnaast een verscherpte variant **knukka*. De vermeende autochtoon-Germaanse afstamming staat echter niet boven alle twijfel. Er zijn ook argumenten voor de hypothese dat de woordfamilie van *knok* en *knook* op een vroege ontleening uit het Keltisch berust. Verschillende Keltische talen kennen een woord *cnoc* in dezelfde 'hoogte'-betekenis als het Oudnoorse *knjúkr* en de huidige Noorse en Zweedse nazaten daarvan. Het Ierse *cnoc* betekent 'heuvel of berg', het stamt van Oudiers *cnocc*, dat zowel 'uitsteeksel, bult' als 'heuvel' betekent; in die laatste betekenis wordt het woord ook aangetroffen in andere Keltische talen, zoals het Oudbretoens (*cnoch*) en het Welsh (*cnwch*) (IEW 559). Oorspronkelijk sloeg het

■ Het Fort Knokke, te zien op een luchtfoto uit 1917, ligt op een zandige oeverwalafzetting onder meer van de oude loop van de IJzer. Het fort ligt in de linker benedenhoek van de foto, langs de bochtige loop van wat later de Ieperlee zou worden en werd in de 16de eeuw door de Spaanse bezetter aangelegd (Johan Termote).

Keltische woord waarschijnlijk op de bult in de nek van een dier, waarbij te denken valt aan dieren die de mens nabij stonden, zoals runderen die als trekdier werden gebruikt. Zowel vorm als betekenis wijzen duidelijk op verwantschap tussen het Keltische woord en het Germaanse *nek*, dat vanouds inheems is in alle Westgermaanse talen. Beide gaan wellicht terug op eenzelfde Indo-Europese wortel **kneg-/-knog*, die in het Germaans door de klankverschuiving *kn > hn > n* leidde tot de vormen *nek* en *nak*, waaruit resp. Nederlands *nek*, Engels *neck*, Fries *nekke* en Duits *Nacken* (EWN i.v. *NEK*, IEW 559). Die vormen met Germaanse klankontwikkeling zijn vanuit de oerbetekenis ‘bult, uitsteeksel’ geëvolueerd tot benamingen voor de nek van mens en dier. Nu is het goed denkbaar dat er in de Germaanse talen naast dit erfwoord een Keltisch leenwoord *knok* is komen te staan. Toen dat het Germaans binnenkwam, moet het zowel de oude ‘bult’-betekenis als de daarvan afgeleide toepassing op heuvels hebben gehad, aangezien beide vertegenwoordigd zijn in het betekeniscomplex van de woordfamilie die in het Germaans uit dat leenwoord is voortgekomen. De twee grote vertakkingen daarin zijn resp. (1) de betekenissen in de sfeer van knoken en gewrichten, dus bulten van het geraamte, en (2) die in verband met verhevenheden van de bodem, m.a.w. bulten in het landschap. Van alle twee zijn sporen terug te vinden in de Vlaamse toponymie en in de gewone woordenschat van de huidige dialecten.

De horizontale dimensie: krommingen, kruispunten etc.

Een eerste *toponymisch* bewaard betekeniscomplex van *knok* is ‘bocht in een weg (misschien ook in een waterweg)’, ‘kruispunt van wegen’ en vandaar ook ‘pleintje aan een kruispunt’, ‘hoek gevormd door samenlopende wegen’, resp. ‘spits toelopen stuk land’. Talrijk bij De Flou zijn de *knok(ke)*-toponiemen die kruispunten, bochten in wegen en daarbij ontstane

woonkernen aanduiden. Ook bevat zowat elke Vlaamse toponymische monografie één of meerdere *knok(ke)*-namen voor dergelijke landschapselementen. Voor dit type toepassingen moeten we wellicht uitgaan van de betekenis ‘gewricht’, die zelf ontstaan is uit ‘knobbel, knoest’, want een gewricht is iets knoestigs, iets wat uitsteekt. Het is echter ook een structuur waar twee botten samenkomen, zoals straten op een kruispunt. Bovendien maakt een gewricht het gebeente buigzaam, wat dan weer doet denken aan krommingen in wegen en waters. Overigens is het woord *elleboog*, de naam dus voor een specifiek gewricht, geen onbekende in de toponymie. Denken we maar aan de Kromme Elleboog, een opmerkelijke bocht in de Torhoutse Steenweg te Leffinge nabij Oostende. Als benaming voor een kruispunt in de gewone West-Vlaamse woordenschat vinden we *knok* niet enkel terug in het *Idioticon* van De Bo, maar ook in het veel recentere woordenboek van Midden-West-Vlaanderen (Clinckemaille 1996).

De verticale dimensie: heuvels en hoogten

Als hoogtebenaming is *knokke* vandaag niet meer bekend in de Vlaamse en Nederlandse (kust)dialecten, maar dat was vroeger blijkbaar wel het geval. In 1937 schrijft K. Loppens naar aanleiding van de plaats Knokke bij Nieuwpoort dat *knok* een nog bestaand West-Vlaams woord is voor “ene verhevenheid, natuurlijk of op kunstmatige wijze voortgebracht”. Wellicht kende Koksijdenaar Loppens het woord uit zijn eigen kustdialect. Zijn definitie van *knok* komt als zodanig niet voor in het West-Vlaams *Idioticon* van De Bo, maar het woord heet er wel een benaming te zijn voor een verhoogd plein op een boerenerf waar de korenrijen staan.

Knok(ke) in de betekenis ‘hoogte’ is onmiskenbaar neergeslagen in een aantal kusttoponiemen, waartoe ook het *Knokke*

aan de Belgische oostkust behoort. De plaats is naar alle waarschijnlijkheid benoemd als hoger gelegen land in getijdengebied. De nederzetting ontstond in de late 12de eeuw op een duinhoofd van enigszins gebogen vorm in de Zinkval, d.i. het schorren- en geulengebied van de verzandende Zwinmond (Coornaert 1974: 391). Rond 1200 heette de plaats *Ten Knokke*. Toen hier kort daarop een parochie werd gesticht, kreeg die de naam van de patroonheilige van de kapel en werd *Sint-Kateline-ten-Knokke* genoemd.

Een ander *Knok* aan de kust, naam van een verdwenen nederzetting ergens op het grondgebied van het huidige Lombardsijde (1248 *in loco qui dicitur *Oroc* [lees: *Cnoc*], *contra Novum Portum* [= Nieuwpoort] *versus orientum*, De Flou i.v. *CNOC*), hoort thuis in dezelfde betekenis categorie als zijn oostelijke naamgenoot. Het zou een dorp zijn geweest op een duintop (Loppens 1937, Degryze 1994). Ten slotte is er in de Vlaamse kustvlakte nog een gehucht dat *De Knokke* heet. Het ligt in de IJzerpolders, aan de samenvloeiing van de IJzer en de Ieperlee, op de grens tussen de dorpen Merkem (gemeente Houthulst), Reninge (gemeente Lo-Reninge) en Nieuwkapelle (gemeente Diksmuide). Hier bouwde de Spaanse bezetter in de 16de eeuw het Fort Knokke. De naam is al geattesteerd in de 13de eeuw (1277 *Johannes de Cnocke*; 1288 *Jh. li blanc de le Kenoke, bourg. D' Ypres*; 1303 *In Rininghe, ... bewesten cnocke*, De Flou i.v. *KNOKKE*). Ook deze nederzetting ligt merkbaar hoger dan het omliggende gebied, ze ontstond op een oeverwal in de loop van de historische IJzer.

De *knokke*-namen aan onze kust corresponderen naar vorm en betekenis met die in Engeland, Ierland en Schotland, waarvan de Keltische oorsprong moeilijk te betwisten valt. In Zuid-Oost-Engeland slaat het reliëftoponiem niet zozeer op hoogten boven het maaiveld aan de wal dan wel op verheffingen van de zeebodem. Zo is bv. de Kentish Knock een langgerekte ondiepte in de Noordzee in de Theems-monding. In het noordwesten van Engeland en in Ierland duiden de *knok*-namen heuvels aan, bv. *Cnokdentwald* en *Knockupworth* in Cumberland (Smith 1956, p. 103). Voor de talloze Noord-Ierse namen met *knock*, zie de website van The Northern Ireland Place-name Project (<http://www.placenamesni.org>).

Om uit te maken in hoeverre de *knokke*-toponiemen van deze betekenis categorie dieper in het Vlaamse (en Nederlandse) binnenland verspreid zijn, is detailonderzoek nodig naar het aardrijkskundige profiel van de plaatsen die zo genoemd worden. In alvast één geval lijkt de interpretatie als heuvelnaam moeilijk te betwisten: het gehucht *Knokt* van Kluisbergen in de Vlaamse Ardennen ligt boven op een heuvel, die overigens naar die plaats *Knokteberg* wordt genoemd.

Met dank aan drs. L. Toorians, keltoloog

Het onderwerp ‘kwallen’ is een netelige kwestie. En dat kun je zowel letterlijk als figuurlijk nemen. Op veel sympathie hoeven ze immers niet te rekenen. Het feit dat hun lichaam is opgebouwd uit een glibberige, gelatineuze massa – iets dat ze gemeen hebben met de eveneens zeebewonende maar overigens niet verwante kamkwallen en salpen – is daar niet vreemd aan. En bovendien zijn ze, net als koralen en poliepen, in staat om te netelen. Kleine harpoentjes opgevouwen in netelcellen, ontrollen zich bij aanraking bliksemsnel en kunnen een toevallig voorbij zwemmende strandtoerist een gifinjectie toedienen. Een kwal gebruikt deze netelcellen, die zich bevinden op de tentakels en op de rand van de hoed, om zijn prooiën (kreeftjes, vislarven, viseieren, etc.) te verlammen en vervolgens naar de centraal onderaan gelegen mondopening te kunnen brengen. In al hun eenvoud blijken kwallen bijzonder succesvol te zijn in de evolutie. Ze behoren tot de alleroudste nog levende dieren en zijn vrijwel ongewijzigd de voorbije 500 miljoen jaar doorgekomen!

Maar hoe komen ze aan hun naam? En heeft die iets te maken met hun gezwollen en glibberige uiterlijk of met de eigenschap te kunnen netelen?

DE HEERSENDE ETYMOLOGISCHE OPVATTING

Volgens de gangbare opvatting is *kwál* een afleiding uit de stam of de wortel van het werkwoord *kwellen* in de betekenis ‘opborrelen, zwellen’ (EWN i.v. KWAL). Vandaar ook het Duitse *Quelle* voor ‘bron’, d.i. een plaats waar water opborrelt, en het Vlaamse *kwelm* voor grondwater, dat naar de oppervlakte stuwt. De naam *kwál* zou het bewuste holtedier dus benoemen als een bol, opgezwollen wezen. Die naamgeving is exclusief Nederlands: Duits *Qualle* en Fries *kwál* zijn uit het Nederlands overgenomen, en duiken pas recent op in geschreven bronnen. In de andere Germaanse talen zijn geen zustervormen bekend, daar heeft de kwal heel andere namen, zoals *manet* in het Noors en het Zweeds en *jelly-fish* in het Engels. Het Duits beschikt wel over een gelijkkluidend woord van dezelfde oorsprong, dat veel ouder is dan het aan het Nederlands ontleende woord. Dit *Qualle* komt al voor in het Middelhoogduits (vóór 1350) en betekent ‘grote, struise kerel’ (Benecke i.v. QUALLE). Ook aan deze betekenis ligt de gedachte aan iets gezwollens, in de zin van volumineus, ten grondslag.

Toch valt er bij de algemeen aanvaarde etymologie een kanttekening te plaatsen. In geen enkel etymologisch woordenboek wordt een verband gelegd tussen het standaardtalige *kwál* en zijn tegenhanger in

de Vlaamse en de Zeeuwse dialecten, nl. *gal(le)*, terwijl men door de vormgelijkenis tussen beide woorden niet voorbij kan gaan aan de mogelijkheid dat ze op eenzelfde oorsprong terug gaan. Alleen het WNT betreft de woorden op elkaar, zoals we verder nog zullen zien. Eerst schenken we aandacht aan de intern-Nederlandse geschiedenis van het woord *kwál*.

PAS NIEUWNERLANDS?

Kwál is niet geattesteerd in de Middelnederlandse woordenboeken, evenmin als enig synoniem. De oudste tot nu toe bekende vindplaats van *kwál* is het zogenaamde *Visboek* van Adriaan Coenen, een vishandelaar en autodidactisch ychtiooloog uit het Hollandse Scheveningen (zie Egmond 2005, p. 169). Het *Visboek* is een rijk geïllustreerd handschrift uit de jaren 1570, vol interessante gegevens over de visserij, de zee en de wezens die er leven. Een andere Nederlandse benaming voor het holtedier, *zeenetel*, doet nog veel later zijn intrede in de bronnen. Hoe is die late intrede van woorden voor de kwal in onze geschreven overlevering te verklaren? Dat het dier in de middeleeuwen onbekend zou zijn geweest, is weinig waarschijnlijk. Ook toen zullen vissers kwallen in hun netten

hebben aangetroffen, en zullen ze daar namen voor hebben gehad. Maar omdat kwallen geen economisch nut hebben, was de bekendheid van die namen ongetwijfeld beperkt tot vissers en kustbewoners. Hoe kleiner de groep van taalgebruikers waarbinnen een woord circuleert, hoe geringer de kans dat het woord zijn weg vindt naar de schrijftaal.

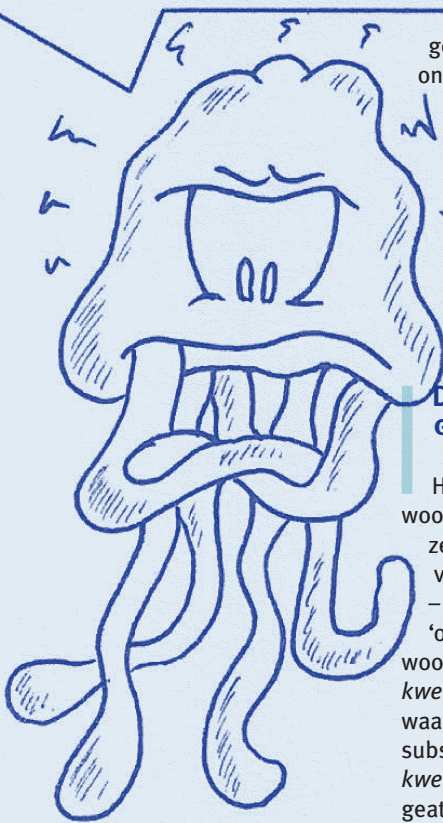
HET VOLKSTALIGE WOORD GAL(LE)

Zoals hierboven al aangegeven, wordt het standaardtalige *kwál* niet gebruikt aan de kusten van Frans-Vlaanderen en West-Vlaanderen. Daar spreekt men van *galle* (WVD Zeevisser p. 641), dat ook in Zeeland (WZD i.v. GALLE), het Oost-Vlaamse Boek(h)oute (aan de voormalige Braakman) en Antwerpen (Cornelissen-Vervliet, Bijvoegsel i.v. GAL) de oude, autochtone benaming is. Ook in het 18de-eeuwse Hollands kwam het voor: in 1758 schrijft de Amsterdamse natuurwetenschapper Cornelius Nozeman: “onze Zeelieden geven gemeenlyk den naam van *Gallen* aan de Medusa” (Nozeman 1758). Het WNT haalt i.v. GAL 4 een passage aan uit de dierkundige handleiding van Hermann Schlegel, verschenen in 1857-1858: “De kwallen of zeekwallen, ...

■ Met hun glibberige lijf en vervaarlijk ogende tentakels kunnen kwallen bij de mens op weinig sympathie rekenen. Deze zeepaddenstoel, aangespoeld op 29 september 2014 in de haven van Nieuwpoort, is dan wel bijna één meter groot, maar gevaarlijk is hij niet, aangezien hij nauwelijks netelt (Marc Verkempynck).

Lap, straks gaan ze
weer zeggen dat ik mij
als een kwal gedraag ...

'zere plek'. Er zijn ook verwanten gevonden in het Baltisch en in het Keltisch. Een Indo-Europese oorsprong is onzeker, misschien stamt het woord uit een voor-Indo-Europese substraattaal (De Vries i.v. GAL 2). Semantisch

gesproken is De Vries' hypothese niet onplausibel. Wie in aanraking komt met de tentakels van een stekende kwal, krijgt striemen op de huid die pijnlijk-branderig aanvoelen. Vandaar dat de netelende kwal ook *zeenetel* wordt genoemd, en in de huidige Vlaamse en Zeeuwse dialecten *netel*, *netelkwal*, *tingel*, *tingelgal*, *straalder* en *striemer/striemel* (WVD Zeevisser p. 642-643).

DE HERKOMST VAN KWAL EN GAL(LE): EEN ALTERNATIEF SPOOR

Het benoemingsmotief waarvan alle woorden voor de stekende kwal getuigen, zet ons op het spoor van nog een andere verklaringshypothese voor het duo *kwal* – *gal(le)*. Naast het werkwoord *kwellen* 'opborrelen' staat een gelijkkluidend, in de woordenboeken als homoniem behandeld *kwellen* met de betekenis 'pijnigen', waarnaast een van dezelfde stam afgeleid substantief *kwaal* 'ziekte'. Dat tweede *kwellen* is in alle oude Germaanse talen geattesteerd, en heeft ook verwanten in Indo-Europese talen buiten het Germaans. Zo wijst het EWN o.m. op Litouws *gėlti* 'steken, pijn doen', Oudkerkslavisch *žęla* 'smart' (het IEW geeft daarnaast ook *zelo* 'steken', waaraan we nog de Russische woorden *žalit* 'prikken en *žalo* 'angel' kunnen toevoegen), Welsh *vel* '(hij) slaat' en Armeens *kelem* 'ik pijnig', en voert de hele woordfamilie terug op een Indo-Europese wortel. **g^welH* 'steken, doorboren; pijn; dood' (EWN i.v. KWELLEN 1). Is het geheel ondenkbaar dat onze woorden *kwal* en *gal(le)* eveneens van die wortel zijn afgeleid, en dat ze beide de kwal benoemen naar zijn vermogen tot steken of pijnigen? Had het WNT het bij het rechte eind, toen het al in 1889 (Deel IV, G – Gitzwart) het vermoeden opperde van een gemeenschappelijke oorsprong van *gal* en *kwal*? En kan het door De Vries als etymologisch onzeker omschreven *gale* 'huiduitslag' ook niet worden verbonden met diezelfde Indo-Europese wortel? Die verklaring lijkt ons semantisch minstens zo waarschijnlijk als de gevestigde opvatting, die voor *kwal* het bolronde kwalvenlijf als benoemingsmotief vooropstelt. Daarom verdient dit spoor o.i. verder te worden geëxploreerd in een omvattend onderzoek waarin alle met *kwellen*, *kwal* en *gal(le)* te verbinden woorden in het Germaans en in de grotere Indo-Europese taalfamilie tegen het licht worden gehouden. Een niet geringe uitdaging voor etymologen ...

welke de visschers langs onze kust eenvoudig gallen noemen". Waarschijnlijk is met "onze kust" de Hollandse kust bedoeld, want de in Duitsland geboren en opgegroeide auteur heeft zijn hele volwassen leven aan het Natuurhistorisch Museum van Leiden gewerkt. Oudere vindplaatsen dan die bij Nozeman zijn ons niet bekend. Het woord komt onder de vorm *galls* ook voor in het dialect van Kent en zou daar aan het Nederlands ontleend zijn (De Vries i.v. GAL 3).

De etymologische woordenboeken, voor zover ze *gal* 'kwal' al opnemen, gaan slechts summier in op de herkomst van het woord. Het WNT denkt dat *gal* een relict is van een oervorm **gwal*, waaruit ook *kwal* is voortgekomen. De variant *gal* zou zich ontrokken hebben aan de Germaanse klankverschuiving *gw* > *kw* en wist zich na uitstoting van de -*w*- te handhaven naast het klankwettig geëvolueerde *kwal*. De Vries legt geen verband tussen het volkstalige en het standaardtalige woord. Hij vermoedt dat *gal* 'kwal' hetzelfde woord is als Middelnederlands *gale* 'huiduitslag, vurige plek op de huid'. Dat woord verschijnt in het Oudengels als *gealla* 'pijnlijke zwelling', waaruit Engels *gall* 'schaafwonde, zere plek op de huid' en *to gall* 'jeuken, irriteren'. In het Middel- en Nieuwhoogduits betekent *Galle* 'gezwel' en in het Middelnederduits

Bronnen

- Benecke G.F., W. Müller & F. Zarncke (1854). *Mittelhochdeutsches Wörterbuch: mit benutzung des Nachlasses von Georg Friedrich Benecke*. Leipzig, S. Hirzel.
- Cornelissen P.J. & J.B. Vervliet (1899-1906). *Idioticon van het Antwerpsch Dialect* (Stad Antwerpen en Antwerpsche Kempen). 3 delen. Gent, Siffer.
- Cornelissen P.J. & J.B. Vervliet (1936, 1938, 1939). *Idioticon van het Antwerpsch Dialect - Bijvoegsel*. 3 delen. Turnhout, Drukkerij J. van Mierlo-Proost.
- De Bo L. (1873). *Westvlaamsch Idioticon*. Brugge: Gailliard. Heruitgave door Joseph Samyn: Gent: Siffer, 1890-1892. Herdrukken 1970, 1976, 1884: *Handzame: Familia et Patria*.
- De Flou K. (1914-1938). *Woordenboek der toponymie van Westelijk Vlaanderen, Vlaamsch Artesië, het Land van den Hoek, de graafschappen Guines en Boulogne, en een gedeelte van het graafschap Ponthieu*. Gent, Brugge. 18 delen. Indices door F. Rommel, Steenbrugge 1953.
- Degryze R. (1994). De vroegste geschiedenis van Nieuwpoort. Een havenstad en omgeving in Westelijk Vlaanderen tot 1386. Nieuwpoort.
- De Vries J. (1971). *Nederlands Etymologisch Woordenboek*. Leiden, E.J. Brill.
- Egmond F. (2005). De wereld volgens Adriaen Coenen, 1514 – 1587. Zutphen, Walburg Pers.
- EWN = M. Phillipa, F. Debrabandere & A. Quak (2003-2009). *Etymologisch woordenboek van het Nederlands*. 4 delen. Amsterdam, Amsterdam University Press, 2003-2009.
- Grimm J. & W. Grimm (1854). *Deutsches Wörterbuch*. Leipzig, Verlag von S. Hirzel.
- IEW = J. Pokorny, *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch*. 2 delen. Bern-München, Francke, 1959-1969.
- Loppens K. (1937). Het dorp Cnoc bij Nieuwpoort, Biekerf, 43: 9-13.
- MNW = E. Verwijs & J. Verdam, *Middelnederlandsch Woordenboek*. 's Gravenhage, 1885-1929.
- Nozeman C. pag. 467, in Gronovius, L.T. (1758). Over nieuw-ontdekte zeediertjes en byzonderheden van den siddervis of beef-aal (uit het Latyn vertaald). *Uitgezogte Verhandelingen uit de Nieuwste Werken van de Societeiten der Wetenschappen in Europa en van Andere Geleerde Mannen*. Derde deel: 464-478
- Schwarz E. (1950). *Deutsche Namenforschung*. II. Orts- und Flurnamen. Göttingen, Vandenberghe & Ruprecht.
- Smith A.H. (ed.) (1956). *English Place-Name Elements*. Part I. Cambridge, University Press.
- Tuerlinckx J.F. (1886). Bijdrage tot een Hagelandsch Idioticon. *Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde*.
- WNT = *Woordenboek der Nederlandsche Taal*. 's Gravenhage/Leiden, 1864-1998 (<http://gtb.inl.nl/?owner=WNT>).
- WVD Rund = H. Ryckeboer, *Woordenboek van de Vlaamse dialecten*. Deel I. Landbouwoordschat. Paragraaf Veeteelt. Aflevering Rund 1. Gent/Tongeren 1993.
- WVD Zeevisser = R. Vandenberghe, *Woordenboek van de Vlaamse dialecten*. Deel II. Niet-agrarische vaktalen. Aflevering 7. De Zeevisser. Gent / Tongeren 2000.
- WZD = H.C.M. Ghijsen, *Woordenboek der Zeeuwse dialecten*. 's-Gravenhage, Van Goor, 1964.